

EESC

Rytų Europos studijų centras

PROF. DR. TOMAS JANELIŪNAS

A. LUKAŠENKOS REŽIMAS IR VISUOMENĖS PASIPRIEŠINIMAS: TRUMPOJO LAIKOTARPIO BALTARUSIJOS ĮVYKIŲ SCENARIJAI

RYTŲ EUROPOS STUDIJŲ CENTRAS

Vilnius
2020 m. rugsėjis

Dabartinės situacijos apibendrinimas

Nuo rugpjūčio 9 d. Baltarusijoje vykstantys masiniai protestai prieš Aliksandro Lukašenkos valdymą subūrė daugybę permainų trokštančių žmonių visoje šalyje. Protestų formos yra įvairios – nuo mitingų, eisenų, gyvų grandinių gatvėse iki streikų įmonėse ar viešai skelbiamų pasitraukimų iš tarnybos ar užimamų pareigų. Didžiausi protestai vyko Minske rugpjūčio 16 d. ir rugpjūčio 23 d. – juose, skirtingais skaičiais, galėjo dalyvauti nuo 100 iki 300 tūkst. žmonių.

Pirmosiomis protestų dienomis Baltarusijos jėgos struktūros (visų pirma, Vidaus reikalų ministerijos pajėgos OMON) stengėsi jėga malšinti protestus – buvo žalojami ir masiškai suimami protesto dalyviai ar juos palaikantys žmonės. Vėliau tiesioginės jėgos naudojimą pakeitė taktika nesivelti į kovas masinių susibūrimų vietose, bet suimti atskirus protestų ir streikų organizatorius, trukdyti aktyviausiems protestų dalyviams organizuoti eitynes ar mitingus. Ir toliau buvo tęsiama masinė A. Lukašenkos oponentų gąsdinimo ir grasinimo susidoroti kampanija – juos sulaikant, keliant bylas ar grasinant atleidimu iš darbo ir kitomis bausmėmis.

Protestų dalyviai iki šiol neturi aiškaus veiksmų koordinavimo centro. Į Lietuvą pasitraukusi Sviatlana Cichanouskaja paskatino įsteigti Koordinacinę tarybą, kurią sudaro opozicinių kandidatų į prezidentus rinkimų štabų atstovai, žinomi kultūros, švietimo, verslo žmonės. Koordinacinė taryba šiuo metu yra svarbiausias protestuotojų politinis centras, tačiau jai trūksta praktinių resursų, aiškios veiksmų programos ir jos koordinavimo, taip pat informavimo kanalų kontrolės. Stichiškai prasidėję protestai iki šiol dažniausiai koordinuojami „Telegram“ platformos kanaluose, kur yra daugiausiai sekėjų ir didžiausią įtaką turi opozicinės žiniasklaidos kanalas NEXTA. Režimo teisėsaugos institucija iškėlė baudžiamąją bylą Koordinacinės tarybos prezidiumo nariams, kaltindama juos valstybės perversmu. Koordinacinės

tarybos, įmonių streikų komitetų nariai yra veikiami psichologinio smurto ir yra teisiškai persekiojami.

A. Lukašenka bando duoti ryžtingą atsaką: organizuoja jį palaikančiųjų mitingus, susitinka su jėgos struktūrų pareigūnais, įvedė padidintą kovinę parengtį kariuomenės daliniuose. Periodiškai telefonu bendrauja su V. Putinu, bet nenori jokio kontakto su ES šalių lyderiais. Kaltina JAV ir ES kišantis į Baltarusijos vidaus reikalus, skatinant ir finansuojant protestus, kalba net apie galimas karines intervencijas iš NATO pusės. Atitinkamai, save pateikia kaip Baltarusijos gynėją nuo išorės ir vidaus grėsmių.

Rusijos vaidmuo kol kas nėra aiškiai apibrėžtas. Viena vertus, Kremlius atstovai kritiškai vertina protestus ir Koordinacinės tarybos įsteigimą, ragina nesikišti jokioms išorinėms valstybėms, kalba apie būtinybę išlaikyti stabilumą. Pastarosiomis dienomis pasirodė daugiau ženklų, kad A. Lukašenka bus remiamas. Kita vertus, oficialiose žiniasklaidos priemonėse išsakoma ir nemažai kritikos A. Lukašenkai, pripažįstama, kad rinkimai nebuvo skaidrūs ir demokratiški, o pats A. Lukašenka nesugebėjo tinkamai įvertinti situacijos ir jos suvaldyti. Būta žinių, kad į Minską iš Maskvos galimai atvyko „informacinės paramos“ specialistų, kurie gali pakeisti Baltarusijos žurnalistus, prisijungusius prie protestuotojų, arba padėti A. Lukašenkai hibridinėmis priemonėmis suvaldyti krizę. Taip pat užsiminta, kad į Baltarusiją gali būti pasiųsti papildomi saugumo užtikrinimo (OMON) daliniai, jei to prireiktų. Tačiau nėra jokių aiškių ženklų, kad būtų rengiamasi į Baltarusiją pasiųsti oficialias karines pajėgas ar kitokią „grubią jėgą“.

JAV ir ES atstovai bando elgtis apdairiai ir apie Baltarusijos krizę kalbasi su Maskva. JAV valstybės sekretoriaus pavaduotojas Stephenas Biegunas rugpjūčio 24 d. lankėsi Vilniuje, susitiko su S. Cichanouskaja, o vėliau išvyko vizito į Maskvą, kur taip pat turėjo būti

kalbama apie Baltarusijos krizę. Nors ES pritarė, kad A. Lukašenkos režimo atstovams, kurie prisidėjo prie rinkimų rezultatų klastojimo ir smurto prieš protestuotojus, turi būti taikomos sankcijos, kol kas nėra

ryžtingesnių sprendimų, pvz., atsisakyti pripažinti A. Lukašenką Baltarusijos vadovu ar laikyti Koordinacinę tarybą teisėta Baltarusijos visuomenės atstove.

Svarbiausi kintamieji

Protestų intensyvumas ir mastas – vienas iš dažnai naudojamų kintamųjų, stengiantis įvertinti autoritarinio režimo pakeitimo / revoliucijos sėkmės tikimybę. Pavyzdžiui, JAV mokslininkai E. Chenoweth, ir K. L. Wallach, apibendrinę 1900–2006 m. smurtinius ir nesmurtinius protestus, teigia, kad jei bent 3,5 proc. visuomenės ima protestuoti, yra labai didelė tikimybė, jog valdantieji režimai žlugs arba bus priversti pradėti derybas su protestuotojais. Sunku tiksliai įvertinti, kiek žmonių aktyviai dalyvauja protestuose Baltarusijoje, tačiau skirtinguose miestuose vykstančiose masinėse protesto akcijose rugpjūčio 16 d., rugpjūčio 23 d. ir rugpjūčio 30 d. galėjo dalyvauti apie 300–500 tūkst. žmonių (arba 3,15–5,2 proc. visų Baltarusijos gyventojų). Vis dėlto svarbūs veiksniai yra ne tik protestų dalyvių skaičius, bet ir protestų formos, galimybė išlaikyti mobilizaciją, protestų trukmė ir kiti aspektai.

Opozicijos centro genezė ir funkcionavimas. Iki šiol protestai Baltarusijoje vyko gana stichiškai, buvo kilę dėl bendro žmonių pasipiktinimo. Trūko vieno aiškaus lyderio ir skirtingų opozicijos politinių ir informacinių centrų veiksmų koordinavimo. Nors S. Čichanouskaja, atvykusi į Vilnių, vis dėlto ėmėsi atsakomybės būti pasipriešinimo lydere, iniciavo Koordinacinės tarybos steigimą, tačiau kol kas nėra aišku, ar šių pastangų užteks sukurti veiksmingo politinio pasipriešinimo centrą. Itin svarbu, ar atsiras galimybių pasipriešinimo centrui sutelkti informacinius, finansinius, žmo-

giškuosius resursus, kad būtų galima užtikrinti pasipriešinimo centro lyderių autonomiją ir saugumą nuo režimo represijų, remti kitus pasipriešinimo dalyvius. Vis dėlto esama ir priešingų galimo skilimo tendencijų: rugsėjo 1 d. pasirodė pranešimų, kad Viktoro Babarykos štabas ketina steigti savarankišką politinę partiją, kurie sieks konstitucinių reformų.

Jėgos struktūrų parama A. Lukašenkai. Labai dažnai autoritarinių režimų išlikimas priklauso nuo jėgos struktūrų (kariuomenės, vidaus reikalų padalinių, saugumo struktūrų) ištikimybės diktatoriui ar visai autoritarinio režimo sistemai. Jėgos struktūrų padalinių ar vadovų perėjimas į protestuotojų pusę (arba bent jau nepaklusimas įsakymams imtis smurto prieš protestuotojus) dažnai reiškia pagrindinės galios atramos praradimą.

Politinės administracijos ir biurokratijos parama A. Lukašenkai. Politinės sistemos dalyvių ištikimybė autoritariniam lyderiui – vienas iš svarbiausių resursų, stengiantis palaikyti sistemos funkcionavimą krizės metu. Čia itin svarbus vaidmuo tenka teisėtvarkos institucijoms (prokuratūrai, teismams), ministerijų, miestų ir rajonų savivaldos institucijų, valstybinės žiniasklaidos, valstybinių įmonių, profesinių sąjungų vadovams ir visam biurokratiniam aparatui.

Ekonominės ir finansinės sistemos funkcionavimas. Baltarusijoje gana greitai protestai išplito po atskiras

valstybinės įmonės, imti organizuoti streikų komitetai ir pradėtos rengti įvairios protesto akcijos. Taip pat skelbiami raginimai visuomenei didinti spaudimą valstybinei finansų sistemai (atsiimti indėlius, daugiau pirkti valiutos, sumažinti mokesčių mokėjimą ir t. t.), kad ši negalėtų finansuoti savo jėgos struktūrų. Tiek tiesioginiai protestai (streikai), tiek netiesioginės protestų formos gali gerokai paveikti valstybinės ekonomikos ir finansų sistemos funkcionavimą. Tai, atitinkamai, mažintų A. Lukašenkos legitimumą. Jis jau nebebūtų tas lyderis, kuris gali užtikrinti ekonominį stabilumą ir pajamas piliečiams.

Jėgos naudojimas. Perdėtas jėgos naudojimas prieš protestuotojus ir padidėjęs smurto lygis (iš vienos ar abiejų pusių) gali papildomai eskaluoti krizę ir įtraukti daugiau žmonių į protestus. Kita vertus, tyrimai rodo, jog nesmurtiniai protestai turi daugiau tikimybės priversti autoritarinius režimus pasitraukti ar priimti protestuotojų reikalavimus. Pasak E. Chenoweth, 53 proc. nesmurtinių protestų nulėmė politinius pokyčius, ir tik vos 26 procentai smurtinių protestų baigėsi sėkmingai.

Rusijos įsitraukimas į krizę. Rusija šiuo metu yra svarbiausias išorinis veikėjas dabartinėje Baltarusijos situacijoje. Kremliaus apsisprendimas sustiprinti ar susilpninti A. Lukašenkos pozicijas, pasinaudoti įtaka Baltarusijos karinėse ir saugumo struktūrose, pasirinkti informacinio naratyvo variantai gali turėti reikšmingos įtakos įvykių eigai. Vakarų lyderiai taip pat Rusiją vertina kaip pagrindinį įtakingą veikėją Baltarusijos krizėje ir yra linkę paisyti Rusijos interesų bei derinti su V. Putinu savo sprendimus.

RESC atliktos Lietuvos ekspertų apklausos rezultatai rodo, kad būtent paminėtieji veiksniai yra laikomi galinčiais turėti didžiausios įtakos, nors jų svarba gali būti skirtinga.

Vidiniai veiksniai, turintys įtakos Baltarusijos politiniams procesams artimiausiu metu (3–6 mėn. laikotarpiu)	Vidutinis balas
Baltarusijos jėgos struktūrų parama A. Lukašenkai	4,7
Streikų šalies įmonėse plitimas ir trukmė	4,0
Valstybės tarnautojų, pareigūnų (biurokratijos) parama A. Lukašenkai	3,8
Protestuotojų organizaciniai veiksmai ir veiklos koordinavimas	3,7
Protestų gatvėse mastas ir trukmė	3,7
Represijų, suėmimų ir kitų baudžiamųjų priemonių taikymas prieš protestuotojus	3,5
Šalies finansinės sistemos sunkumai, valstybės įsipareigojimų užtikrinimo problemos	3,5
COVID-19 epidemijos plitimas ir mastas	2,4

Šaltinis: 2020-08-27 – 2020-09-01 RESC atlikta internetinė ekspertų apklausa

Išorės veiksniai, turintys įtakos Baltarusijos politiniams procesams artimiausiu metu (3–6 mėn. laikotarpiu)	Vidutinis balas
Kremliaus apsisprendimas palaikyti A. Lukašenką arba ieškoti kitokio situacijos sprendimo	4,8
JAV pozicija ir veiksmai	2,6
ES bendra pozicija ir veiksmai	2,5
Lenkijos pozicija ir veiksmai	2,5
Kinijos pozicija ir veiksmai	2,4
Lietuvos pozicija ir veiksmai	2,1
Kitų regiono valstybių (pvz., Ukrainos) pozicija ir veiksmai	1,7

Šaltinis: 2020-08-27 – 2020-09-01 RESC atlikta internetinė ekspertų apklausa

Scenarijai

A scenarijus. Režimo išlikimas ir sustiprintos represijos

Protestų mastas palaipsniui mažėja, atsiranda fizinis ir psichologinis nuovargis, protestuotojams vis sunkiau išlaikyti motyvaciją burtis į masinius renginius. Šią motyvaciją dar labiau slopina intensyvus aktyviausių protestuotojų sulaikymas, bylų prieš juos kėlimas, atleidimas iš darbo, tiesioginio ar psichologinio spaudimo ir smurto naudojimas. Visuomenės lyderiai pastebi, kad santykis tarp potencialios naudos, pakeitus režimą, ir potencialios žalos, jei išliks A. Lukašenkos valdžia, vis blogėja, t. y. potenciali žala ar rizika tampa vis didesnė, o pokyčių tikimybė – vis mažesnė.

Streikų masiškumas nesikeičia arba mažėja, o protesto akcijos įmonėse dažniausiai būna trumpalaikės ir nesukelia esminių ekonominės sistemos sutrikimų. Finansų sistema gali patirti tam tikrų likvidumo problemų, tačiau tai nesukelia visos ekonomikos žlugimo pavojaus, o tik didina ilgalaikes šalies skolas išorės kreditoriams (visų pirma Rusijai, Kinijai).

Koordinacinei tarybai taip ir nepavyksta įgauti pakankamai resursų ir tapti visuotinai pripažinta, legitimia politine institucija, atstovaujanti protestuojančiai visuomenei. Informaciniai šaltiniai lieka decentralizuoti, neturintys aiškaus veiksmų koordinavimo centro.

A. Lukašenkai pavyksta išlaikyti jėgos ir saugumo struktūrų lojalumą. Jis nepripažįsta Koordinacinės

tarybos teisėtumo, nesileidžia į jokių kvietimus dėtis dėl keliamų reikalavimų. Atmeta galimybę keisti Konstituciją, rengti naujus prezidento rinkimus ar kitaip ieškoti galimybių keisti politinę sistemą. Vyksta sistemingas ir masiškas susidorojimas su aktyviausiais protestų dalyviais, streikų komitetų nariais.

Tikėtina, kad Maskva teikia hibridinio pobūdžio paramą A. Lukašenkai, tačiau mainais aiškiai reikalauja didesnio A. Lukašenkos nuolankumo Kremliaus pageidavimams: spartesnės sąjunginės valstybės integracijos, bendros finansų sistemos (ir potencialiai – bendros valiutos), galutinės karinių pajėgų integracijos ar net Rusijos karinių pajėgų dislokavimo Baltarusijoje. Tuo pačiu metu Rusija gali viešai palaikyti gana nuosaikų toną A. Lukašenkos atžvilgiu ir net iš dalies pripažinti teisę Baltarusijos opozicijai egzistuoti, turėti savo darinius. Taip būtų palaikomas poveikio A. Lukašenkai svertas, jei Baltarusijos diktatorius nuspręstų blefuoti ir nepaklusti Maskvos reikalavimams. Baltarusijos ekonomika ir finansų sistema tampa dar labiau priklausoma nuo Rusijos „injekcijų“ (paskolų, lengvatų, tarpusavio prekybos).

Vakarų šalių reakcija į dar giliau į autoritarizmą grimtančią Baltarusiją yra inertiška. Taikomos individualios sankcijos, A. Lukašenka politiškai izoliuojamas, bet tai tik atspindi Baltarusijos diktatoriaus vienintelę galimybę pasikliauti Kremliaus parama.

Vis dėlto Baltarusijoje užgimusi pilietinė visuomenė nepamiršta skriaudų. Pogrindyje kuriasi „šešėlinės“ organizacijos, tylaus pasipriešinimo grupės, periodiškai įvairiuose miestuose vyksta nepaklusnumo akcijos. Opozicija ieško formų, kaip geriau koordinuoti savo veiklą. Plačiosios visuomenės prasme A. Lukašenka praranda pasitikėjimą ir laukiama naujos progos, naujų lyderių, kad užgniaužtas pasipiktinimas vėl iškiltų į paviršių.

Opozicijos centro genezė	Protestų plėtra	Jėgos struktūrų parama režimui	Biurokratinės paramos režimui	Ekonominė ir finansinė sistema	Jėgos naudojimas	Rusijos parama režimui
--------------------------	-----------------	--------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	------------------	------------------------

A scenarijus

-

-

+

+

=

-

+

B scenarijus. Ilgalaikis pasipriešinimas ir režimo sekinimas

Protestai Minsko ir kitų didesnių Baltarusijos miestų gatvėse ir aikštėse savo piką pasiekė rugpjūčio 16–23 d. Vėliau jų dalyvių skaičius reikšmingai nedidėjo (nors ir nebuvo akivaizdus mažėjimo). Patys mitingai savaime negali priversti režimo pasikeisti, jei nevyksta radikali eskalacija, t. y. nėra naudojamas masinis, kruvinas susidorojimas prieš protestuotojus, o protestuotojai nenaudoja agresijos prieš OMON ar kitas jėgos struktūras. Tačiau protesto formos gali įgauti strategišką formą, siekiant visuomenę sutelkti ilgalaikiam pasipriešinimui ir režimo sekinimui.

Tam būtina sąlyga – Koordinacinės tarybos (ar kito opozicinių jėgų centro) stiprinimas ir strateginis planavimas, kuris pasižymėtų bent keliais iš šių bruožų: aiškaus politinio centro ir vykdomųjų jo institucijų ar funkcinių padalinių sukūrimas (t. y. *de facto* „šešėlinės“ vyriausybės sukūrimas); nuoseklus ir efektyvus resursų telkimas ir paskirstymas pasipriešinimo dalyviams ir veiklai; sukuriama galimybė finansiškai remti aktyvius protestuotojus, streikų dalyvius; fizinės apsaugos svarbiausiems pasipriešinimo lyderiams užtikrinimas; galimybė palaikyti nuolatinę alternatyvios informacijos sklaidą kanalais, prieinamais plačiajai visuomenei; aiški politinė ir veiksmų programa, kuri nebūtų per daug radikali visuomenės daugumos akyse; galimybė režimui priimti programos reikalavimus, kurių kaštai būtų mažesni už ilgalaikio pasipriešinimo kaštus.

Pagal šį scenarijų pasipriešinimo formos pereiną į ekonominį ir socialinį režimo funkcionavimo trikdymą: augantį streikų mastą (ne tik gamybos įmonėse, bet ir švietimo, socialinių paslaugų, verslo sektoriuose), vis didesnes problemas surenkant mokesčius, išmokant pensijas, algas valstybės tarnautojams,

jėgos struktūrų atstovams ir t. t. Neutralizuoti tokį pasipriešinimą jėga būtų neįmanoma, tačiau režimo sistemos sekinimas gali trukti mėnesius, kol pradėtų trūkinėti esminės sistemos grandys (pvz., nutrūktų pensijų ar algų mokėjimas).

Rusijos įsikišimas (finansinės, ekonominės pagalbos prasme) gali būti labai svarbus veiksnys, palaikant režimo išlikimą ir A. Lukašenkos patikimumą rėmėjų akyse. Tačiau Rusijos suteikiama parama taip pat gali turėti ribas ir būti ribotos trukmės – jei gilusis pasipriešinimas plėstųsi ir tęstųsi ilgai, Rusijai gali tiesiog neužtekti resursų ilgai finansuoti A. Lukašenkos režimo. Tai gali versti Kremlių apsvarstyti variantus, ar nederėtų (t. y. ar ne pigiau) „perkrauti“ Baltarusijos sistemos, pakeičiant A. Lukašenką.

A. Lukašenka, matydamas augančius kaštus ir didėjančią ekonominio žlugimo riziką, gali mėginti eiti į derybas dėl kai kurių opozicijos siūlymų (pvz., Konstitucijos keitimo ir referendumo; naujų rinkimų organizavimo). Balansavimas tarp Rusijos (mainais už finansinę pagalbą) ir opozicijos reikalavimų gali būti esminis A. Lukašenkos iššūkis, o pats procesas gali užtrukti gana ilgai.

C scenarijus. Staigi eskalacija ir esminis lūžis

Per pirmąsias 2–3 savaites po Baltarusijos prezidento rinkimų neįvyko esminio lūžio, kuris reikštų, jog A. Lukašenka praranda galios kontrolę ir bus priverstas pasitraukti (įvairių variantų galimybės: nuo savanoriško sutikimo nusišalinti nuo valdžios mainais už imunitetą iki fizinio pabėgimo iš šalies). Viena iš pagrindinių to priežasčių – tvirta jėgos struktūrų parama režimui ir bandymai nedidinti tiesioginio smurto prieš protestuotojus (t. y., nelieti kraujo atvirose mitingų vietose, išskyrus pavienius atvejus pirmosiomis protestų dienomis). Vis dėlto tai nereiškia, jog ne-

Opozicijos centro genezė	Protestų plėtra	Jėgos struktūrų parama režimui	Biurokratinės paramos režimui	Ekonominė ir finansinė sistema	Jėgos naudojimas	Rusijos parama režimui
--------------------------	-----------------	--------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	------------------	------------------------

B scenarijus

+

+

+

+/-

-

-

+

gali įvykti įvairių provokacijų ar neplanuotų eskalacijų, kas galėtų staigiai pakeisti *status quo* (žymiausias precedentas – Ukrainos 2013–2014 m. protestai, kuomet svarbiausi smurto protrūkiai – 2014 m. vasario 18–23 d. – įvyko po daugiau nei dviejų mėnesių iki tol taikių protestų).

Vykstant net palyginti nedideliams protestams (nuo kelių iki keliolikos tūkstančių žmonių) išlieka rizika, kad prieš protestuotojus gali būti panaudoti šaunamieji ginklai arba smurtinių provokacijų kilti iš protestuotojų pusės. Kruvinos eskalacijos atveju arba esant įsakymui naudoti šaunamuosius ginklus prieš taikius protestuotojus, gali pasikeisti jėgos struktūrų atstovų požiūris į protestus ir A. Lukašenkos ir jėgos struktūrų vadovų legitimumą. Jei prasidėtų aižėjimas vidaus reikalų ar kariuomenės struktūrų viduje (pvz., viešas atsisakymas panaudoti smurtą prieš protestuotojus, perėjimas į protestuotojų pusę, skandalingų pranešimų iš jėgos institucijų vidaus paskleidimas ir pan.), A. Lukašenka gali per trumpą laiką prarasti esminę atramos bazę. Impulsu gali tapti net ir vieno ar kelių dalinių (kartu su jų vadais) pasitraukimas iš prievartos struktūros (pvz., 1991 m. rugpjūčio pučo metu Maskvoje didžiulę įtaką turėjo tankų bataliono vado, majoro Sergejaus Jevdokimovo sprendimas pereiti į Rusijos parlamento gynėjų pusę).

Įvykus reikšmingam lūžiui ir A. Lukašenkai imant prarasti galios resursų kontrolę, jis gali būti priverstas eiti į realias derybas su protestuotojų atstovais arba ieškoti staigių būdų pasitraukti. Taip pat galimas variantas – neadekvačiai įvertinta situacija ir bandymai remtis diktatoriui visiškai ištikimomis pajėgomis stengiantis jėga numalšinti kai kurių jėgos struktūrų „maištą“ arba fiziškai apsaugoti patį A. Lukašenką.

Vis dėlto tokio scenarijaus tikimybė yra nedidelė. Rusijos interesas turėtų būti neleisti įvykiams eskaluotis taip, kad ji negalėtų laiku į juos įsitraukti. Baltarusijos karinių ir saugumo pajėgų ryšiai ir priklausomybė nuo

Rusijos įtakos yra itin didelė, todėl sunku tikėtis, kad Baltarusijos jėgos struktūrų vadovai galėtų be Maskvos žinios imtis savarankiškų, lemtingų sprendimų. Kol Kremlius rinksis išlaikyti A. Lukašenkos režimą, tol ir jėgos struktūrų parama diktatoriui turėtų būti užtikrinta. Scenarijaus realizavimas galėtų būti sunkiai tikėtinas ir dėl vidurinės (ne aukščiausios) grandies vadovų „atitrūkimo“ nuo dominuojančios linijos.

Papildomos scenarijų gijos

Šios papildomos scenarijų gijos gali įsiterpti į bet kurį iš pagrindinių scenarijų ir sustiprinti, sustabdyti arba pakeisti jo eigą.

Kremliaus pasirinkimas. Maskva gali pasirinkti keisti A. Lukašenką, jei jo palaikymo kaštai (įskaitant ir reputacijos kaštus) taptų pernelyg dideli. A. Lukašenkos pašalinimas gali būti įgyvendintas skirtingais būdais – nuo įtikinimo, kad jis pats pasitrauktų, iki karinio perversmo (pvz., pasinaudojant Rusijos ar Baltarusijos specialiosiomis pajėgomis, dalimi Baltarusijos karinių struktūrų ir t. t.). Tačiau tokiu atveju Maskva turėtų būti parengusi aiškų planą, kas pakeistų A. Lukašenką pereinamuoju laikotarpiu ir kaip būtų sukurtos sąlygos naujam Baltarusijos vadovui tapti prorusišku šalies vadovu.

Imitacinės reformos. Prastėjant ekonominei šalies situacijai ir neslopstant pasipriešinimo režimui akcijoms, A. Lukašenka gali siūlyti įvairius tariamų derybų ar kompromisų sprendimus: pavyzdžiui, pradėti Konstitucijos keitimo procesą, inicijuoti prezidento galių sumažinimą, siūlyti įvairių referendumų idėjas ar net pasirengimą naujiems rinkimams ir pan. Galbūt net iš dalies sutiktų įvykdyti dalį opozicijos reikalavimų (pvz., po truputį paleisti suimtus protestuotojus). Tokių pasiūlymų tikslas būtų – „nuleisti garą“ protestuojančioje visuomenėje ir sukurti iliuziją, jog jis yra nusiteikęs pokyčiams. Vis dėlto labiausiai tikėtina,

	Opozicijos centro genezė	Protestų plėtra	Jėgos struktūrų parama režimui	Biurokratinės paramos režimui	Ekonominė ir finansinė sistema	Jėgos naudojimas	Rusijos parama režimui
C scenarijus	–	+	+/-	+/-	=	+	+/-

kad tokiais pasiūlymais būtų siekiama tik imituoti pokyčius. Galimas daiktas, kad kai kurie formalūs pakeitimai (pvz., Konstitucijos) būtų priimami spaudžiant Rusijai, kuri norėtų aiškių įrodymų, jog A. Lukašenka laikosi įsipareigojimų už suteiktą paramą.

Vidinis perversmas. Jei didėjant spaudimui iš protestuotojų pusės, taip pat augant įtampai dėl ekonominės ir finansinės šalies padėties ir (ar) didėjant Maskvos reikalavimams, A. Lukašenka imtų reaguoti visiškai neadekvačiai, jo aplinkoje (politinėse, saugumo struktūrose) gali susiformuoti suvokimas, jog būtina pakeisti lyderį, kol jis „nenukandino“ jų pačių. Iš vidaus susiformavusi perversmininkų grupė gali veikti vedama savisaugos interesų ir ieškoti ryšių tiek su opozicijos atstovais, tiek su Maskva. Vis dėlto šios scenarijaus linijos tikimybė yra labai nedidelė, nes iki šiol A. Lukašenkai pavykdavo laiku neutralizuoti bet kokius potencialius konkurentus ar stipresnius lyderius, o politinių ar saugumo struktūrų vadovai buvo tiesiogiai priklausomi nuo A. Lukašenkos ir ištikimi jam.

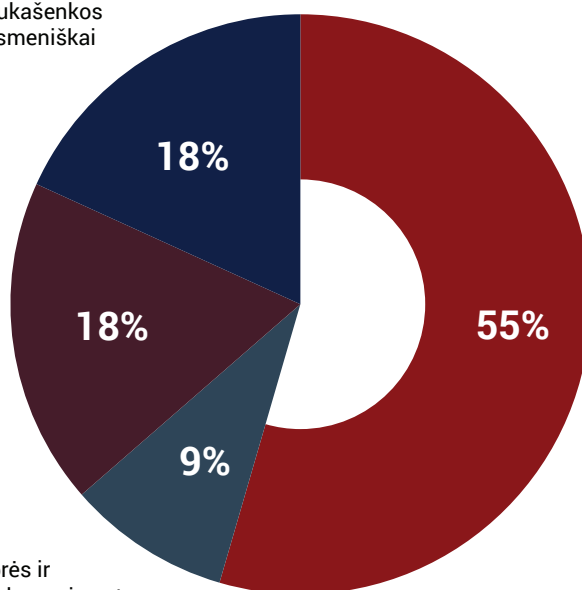
Ekspertų apklausos rezultatai parodė, jog labiausiai tikėtiniu scenarijumi Lietuvos ekspertai renka variantą, jog „Protestai palaipsniui mažės ir (arba) bus nuslopinti, o A. Lukašenka išlaikys politinę valdžią“. Gerokai mažesnio ekspertų pritarimo sulaukė variantai, jog „Pasipriešinimas režimui įgaus tęstines formas ir tai galiausiai prives Baltarusijos režimą prie ekonominio žlugimo ribos“ ir tai, jog „Kremlius įsitrauks į Baltarusijos krizę, gelbėdamas A. Lukašenkos režimą ir jį asmeniškai“. Vienas ekspertas kaip labiausiai tikėtiniu scenarijumi pasirinko variantą, jog „Protestai stiprės ir A. Lukašenka bus priverstas derėtis su opozicijos atstovais dėl galimų pokyčių ar sprendimų“.

Nė vienas ekspertas nepasirinko variantų, jog „Protestai įgaus radikalią formą ir A. Lukašenka bus priverstas pasitraukti“ arba kad „Kremlius įsitrauks į Baltarusijos krizę, siekdamas pakeisti A. Lukašenką Rusijai palankesniu vadovu“.

Ekspertų pasirinkti labiausiai tikėtini Baltarusijos situacijos scenarijai

Kremlius įsitrauks į Baltarusijos krizę, gelbėdamas A. Lukašenkos režimą ir jį patį asmeniškai

Pasipriešinimas režimui įgaus tęstines formas ir tai galiausiai prives Baltarusijos režimą prie ekonominio žlugimo ribos

Protestai stiprės ir A. Lukašenka bus priverstas derėtis su opozicijos atstovais dėl galimų pokyčių ar sprendimų

Protestai palaipsniui mažės/bus nuslopinti, o A. Lukašenka išlaikys politinę valdžią

Šaltinis:
2020-08-27 – 2020-09-01
RESC atlikta internetinė ekspertų apklausa